

Forfatter: Ingemann, B. S.

Titel: Valdemar Seier

Citation: Ingemann, B. S.: "Valdemar Seier", i Ingemann, B. S.: *Valdemar Seier*, udg. af Marita Akhøj Nielsen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 530. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ingemann02-shoot-idm140036555065792.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Valdemar Seier

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Tillæg

Ingemanns fortale til *Prinds Otto af Danmark og hans Samtid*

Som det væsentligste udtryk for Ingemanns syn på de historiske romaner skal fortalen til *Prinds Otto* aftrykkes her (s. III-XIV). Fortalen behandler de fire romaner under ét, men bygger ikke desto mindre i vid udstrækning på et brev om *Valdemar Seier*, som Ingemann i marts 1829 sendte til sin ven M.B. Nygaard (*Breve til og fra Bernh. Sev. Ingemann* ved V. Heise, 1879, s. 221-28). Formelt er dette brev et svar på nogle indvendinger mod *Valdemar Seier*, som Nygaard havde meddelt Ingemann, men egentlig forsvarer digteren sin roman også mod de kritiske anmeldelser, ikke mindst Molbechs. Tonen i fortalen er skærpet i forhold til brevet, og det skyldes sandsynligvis den litterære fejde efter Molbechs recensioner.

FORTALE

Idet jeg overleverer mine Læsere denne historiske Roman, som efter min Plan bliver min sidste Bearbejdelse i Romanform af de historiske Minder fra vor Middelalder, har jeg ikke troet det overflødigt, ved nogle forudskikkede Bemærkninger at antyde det Formaal, jeg saavel ved denne som ved mine foregaaende Skildringer af hiin Tidsalder har havt for Øie. Ved samme Leilighed tillade man mig nogle Ytringer om denne Fremstillingsart i det Hele!

Den historiske Roman anseer jeg for ligesaa gammel i Norden, som Sagadigtningen og de saakaldte Almue-Krøniker, og det har viist sig, at den frit udmalende Fortælling om historiske Personer og Begivenheder har i den forskjelligste Behandling til de forskjelligste Tider fundet en livlig Modtagelse hos enhver historisk-poetisk Nation. Den overordentlige Deeltagelse, den historiske Roman, ved nøiere at slutte sig til Naturen og Livet og grundet paa den humane Interesse for det Characteristiske i ethvert Folkeliv, har vakt i vor Tid baade i den gamle og nye Verden, har gjort den til et ikke uvigtigt Phoenomeen i de fleste Nationers nyere Litteratur.

531

I tro Forbindelse med den nationalhistoriske Aand, maatte, efter min Synsmaade, denne Litteraturgreen hos et Folk, der har en stor historisk Fortid og rige Minder at knytte sit Liv til, ei være uden Virkning paa Nationalitet og Folkeliv; men saa maatte man, uden at opoffre den poetiske Frihed, kunne lade de forgangne Tiders Charac teer udspringe af deres Hovedbegivenheder og lade hver Tidsalders Helte og virkelige Folke- Repræsentanter fremtræde som saadanne, uden at behøve at underordne det factisk Sande og Vigtige, for at fremhæve en vilkaarlig opfundet Helt, som Hovedfigur paa et Malerie med historisk Baggrund.

Paa sidstnævnte Maade havde Walter Scott vel mesterlig viist, at den historiske Roman kunde være af stor poetisk Virkning og vække en meer, end europæisk Deeltagelse; men jeg tilsigtede en national; jeg ønskede desuden at gaae min egen Vei, og jeg valgte den, jeg her har betegnet. Jeg tog historiske Hovedbegivenheder og Hovedpersoner til Forgrund, ligesom jeg i det Hele søgte at danne baade Characterer og Composition i Forhold til den historiske Betydning og i Overeensstemmelse med de overleverede Træk af Begivenhedernes virkelige Deeltagere efter Annaler, Krøniker, Sagn og de gamle Folkesange.

At en Række af Begivenheder og Characterer i det Væsentlige er factisk sand, gjør den nemlig, efter min Mening, ingenlunde upoetisk, saavist som Historien og Menneskelivet selv indeslutter poetisk Rigdom og Ideefylde. Formaaer det poetiske Øie ikke blot at vende sig indad mod Sjælens eget Væsen og dets Phoenomener, men ogsaa med Ideelivets Klarhed udad mod den store mangfoldige Verden, maa Menneskelivet gennem alle Tider deri afspeile sig i sin historiske Sammenhæng, som et sig stedse udviklende Epos og som en langt sandere Poesie, end nogen Tidsalder selv erkjender i sit Liv. Hvad der kun isoleret og for den prosaiske Beskuer synes prosaisk, plat og be-tydningsløst, maa, seet i sin Sammenhæng og i Glandsen af den Menneskelivets Idee, der stykkeviis antydes i hvert enkelt Menneske, være poetisk. Enhver Tidsalder, selv den mørkeste og elendigste, mener jeg derfor maa kunne sees med hele sit Mørke og al sin Elendighed, i et poetisk Lys, som forsoner os med dens Skygge. Hvor der er Handling, Characterer og Menneskeliv, er der ogsaa Poesie, ligesom enhver Natur, selv Ørkenen og Heden, har sin eiendommelige

Skjønhed, som man kun i en eensidig Stemning kan være blind for.

532

At opfatte og gjengive hiin Glancis af Folkelivets Idee, som giver enhver Tidsalder med dens Begivenheder og Repræsentanter Liv og Betydning, anseer jeg for den nationalhistoriske Digtningens Opgave. Her maa poetisk Frihed i Opfindelse og Udmaling finde Sted; men derved forstaaer jeg ikke hiin vilkaarlige Idealisering, hvorved man aldeles vil omdanne - for, som man troer, at forædle - det historiske Stof og ombytte den factiske Sandhed med den æsthetiske. Ved vilkaarlig Omstøbning af det i sig selv poetiske Begivenheds-Stof taber et saadant Tidsbillede sin eiendommelige characteristiske Form og Farve; istedetfor et Gjenbillede af det Anskuede bliver det et blot Vehikel for Digterens individuelle Forestillinger om det Mulige; men den poetiske Opfattelse af det Virkelige og denne Beskuelses frie Reproduction med Liv og Begeistring, Kjærlighed og Sandhed, mener jeg her er Hovedsagen. De ikke givne Situationer, Omstændigheder og psykologiske Motiver, hvorved den givne Hovedhandling og de derved betegnede Characterer i Digterens Sjæl annamme Liv, Farve og bestemt poetiske Skikkelser, dette Digtningens *Hvorledes* til Historiens *Hvad*, giver den historiske Digter den poetiske Frihed tilbage, og deri har han den rigeste Kilde til Opfindelse og selvstændig Digtning. Herover kan han ikke komme i Strid med den alsidige Historiker med poetisk Sands, der paa sin Vei er kommen til en modsat Beskuelse, men vel med den eensidige Historiker uden poetisk Sands, der mangler Aandsbøielighed og Modtagelighed for andre Anskuelser af det historiske Liv, end sine egne. Idealiseringen bestaaer saaledes ikke her i at tillægge historiske Characterer den nyere Digtets Yndlingsideer, som Digteren jo i heelt fingerede Personer og Begivenheder altid selv kan finde Former for, men i at opfatte og gjengive med Sandhed og Liv, om end i det Farveskjær, den individuelle Synsmaade betinger, de særegne Glimt af en forbifaret Tidsaand og det eiendommelige Billede af Folkelivets Idee i de henfarne Slægter, for hvilket de adspredte Træk af historiske Individualiteter nødvendig og naturlig maae ansees som Grundlinier.

I Overeensstemmelse med dette Princip har jeg søgt at gjengive de Billeder af vor Middelalder, som jeg selv troede levende at see, saaledes som jeg saae dem, og paa den Maade, som det faldt mig naturligt og eiendommeligst, uden at lade mig forstyrre af den ubillige Fordring, at fortælle efter Andres Anskuelser eller som Lov opstillede Methode.

533

I Forbindelse med mit historiske Digt: »*Valdemar den Store og hans Mænd*,« skulde de 4 hermed sluttede Skildringer i Romanform: »*Valdemar Seier*,« »*Erik Menveds Barndom*,« »*Kong Erik og de Fredløse*,« »*Prinds Otto af Danmark og hans Samtid*,« tilligemed et endnu paataænkt Digt, maaskee i samme Form som »*Valdemar den Store*,« danne en Cyclus af historisk-poetiske Billeder, som uden Fordring paa nogen strengere kritisk-historisk Nøiagtighed, end Sagaernes og Kæmpevisernes, skulde stræbe at virke livligt paa det danske historisk-poetiske Sind. Derved kunde Digtningen maaskee ogsaa bane Veien for en tilkommende reen-historisk Skildring af vor Middelalder*. Meest skikket til fri romantisk Fortælling forekom mig denne Deel af vor Historie, som indbefatter en virkelig romantisk Tid og som af Mangel paa en levende historisk Fremstilling, uagtet al den priselige Flid, Lærdom og Kritik, man har anvendt derpaa, endnu dog for en stor Deel ligger død, dunkel og uanskuelig i Annaler og Archiver. Selv Suhms store fortræffelige Værk er en Annal og et rigt Magasin af historiske Materialier, som vente paa en Bygmester. Er et livligt Tilbageblik i Tiden nødvendigt for den nationale Selvbevidsthed, som kun et anskueligt Minde om Fortiden kan fremkalde, saa maa det her tillades Phantasien at række Historien Haanden og stræbe saa godt den kan og vil, selv med lidt Egensindighed og Lune, at give de døde Slægter Livet tilbage og pege paa tilsidesatte eller halv forglemte Navne, som baade fortjene Historikerens og Folkets Opmærksomhed. For den frie Tildigtning af Omstændigheder, Situationer og episodiske Opfindelser bør Digteren for Historikerens Tiltale fri at være, da Ingen er berettiget til at betragte nogen historisk Roman som en historisk Lærebog.

Mange af de ypperste Hedenoldssagn med vor store mythiske Kæmpe-Barndom havde *Øhlenschldger* og *Grundtvig* med poetisk Aand og Kraft kaldet tilbage i Nationens Erindring. De nyere Tidens Heroer staae i for stærkt historisk Daglys til at kunne forglemmes;

* En saadan vigtig Gave kan Fædrenelandet nu vente af den allerede ved sin Behandling af »Danmarks Sagnhistorie« saa fortjente *N.M. Petersen*. Paa et saadant Foretagende arbeides ogsaa med Liv og Iver af den ved sine »genealogische Tafeln« bekjendte *Dr. Francke* i Flensborg. Vigtige Bidrag til vor Middelalders Characteristik skyldte vi *Nyerup, G.L. Baden, Wedel Simonsen og Jahn* skjønksom Tak for. Saavel disse Forfatteres Oplysninger om vor Middelalders Sæder og Skikke som *Daugaards* Klosterhistorie og *Pontoppidans* Annaler har jeg ved mine Skildringer benyttet; dog *Hvitfeldt* og *Suhm* og de af disse Historikere anførte Krøniker og diplomatiske Mindesmærker have tilligemed de historiske Folkesange været mine vigtigste Kilder.

534

men med Kæmpeviserne syntes Mindet om vor romantiske Tid at ville forstumme. Her laae en stor øde Mark, skjult med Gruset af vore forsvundne Klostre og Ridderborge. I Fremdragelsen af det rige men dødt henliggende historiske Stof, som det var mit Ønske at bringe Liv i, har jeg, ifølge mit angivne Princip, ligesaa meget villet fremhæve hvad jeg kalder Begivenhedernes eller den factiske Sandheds Poesie, som

Characterernes. At der gives en saadan Poesie, endog med et langt udholdende Liv, vidne Sagalitteraturen, Kæmpeviserne, Riimkrøniken og selv vore Almuekrøniker om gennem Aarhundreder. Vil man derfor heller kalde mine historiske Romaner Krøniker, skal jeg Intet have derimod. Jeg kan ikke ønske dem noget længere og virksommere Liv, end hine Krøniker, og det skulde paaskjønner jeg den Lykke, de allerede have nydt, og det Liv, hvormed de i Almindelighed ere blevne modtagne. Deri har jeg fundet tilstrækkelig Opmuntring til med Fornøjelse at fortsætte disse Arbejder, hvorpaa jeg med Kjærlighed har anvendt adskillige Aar af mit Liv.

Sorøe, den 30te November 1834.

Forfatteren.

535

Oversigt over de historiske begivenheder i *Valdemar Seier*

Handlingen i *Valdemar Seier* begynder i 1204, to år efter kongens kroning, og slutter med et kort udblik over de sidste år af hans regeringstid, vistnok i 1230; det er lidt uklart, om Ingemann - mod historiens vidnesbyrd - har henlagt det endelige forlig med Schwerin allerede til 1227. Romanen skrider kronologisk frem og følger i store træk de historiske kendsgerninger, hvoraf her skal gives et rids.

Allerede som hertug under sin bror og forgænger Knud VI havde Valdemar foretaget væsentlige erobringer i Nordalbingien, dvs. Holsten, Stormarn, Vagrien og Ratzeburg, med byerne Lübeck og Hamborg. Hovedparten af disse områder blev efter kroningen 1202 overladt Valdemars søstersøn grev Albert af Orlamünde som len. Endvidere havde Valdemar overherredømmet over Schwerin og Mecklenburg og foretog i 1205 et vellykket fremstød i Pommern. Denne magtstilling i Nordtyskland, som dog med mellemrum anfægtedes af flere af Valdemars lensmænd, beroede på magtkampene i Tyskland, hvor Otto af den welfiske fyrsteslæggt kæmpede mod den staufiske konge Philip. Valdemar støttede - som paven - klogelig den svageste part, Otto.

Landene omkring Den Finske Bugt var det andet centrum for Valdemars udenrigspolitiske interesse. Ved årlige togter arbejdede den danske konge og kirke for verdsligt og åndeligt herredømme over de hedenske ester, livlændere og kurer, oftest i samarbejde med den missionerende ridderorden Sværdridderne, men i stadig rivalisering med de tyske bispesæder.

I 1205 holdt Valdemar bryllup med den bøhmiske prinsesse Dagmar, som i 1209 fødte en søn, der blev opkaldt efter faderen. Hun døde 1212 (og altså ikke umiddelbart efter sin nedkomst). Året efter brylluppet frigav kongen biskop Valdemar, som sad fængslet efter et forsøg på at tilkæmpe sig magten i Danmark. Bispen fortsatte sin kamp mod den danske krone som ærkebisp af Bremen fra 1207, men blev allerede i 1208 sat i band, og efter en forgæves kamp mod kong Valdemar blev han nødt til at flygte til Rom.

Den danske udenrigspolitik var kun i meget begrænset omfang orienteret mod Norden; dog fik den svenske kong Sverker i 1208 dansk støtte i slaget ved Lena, hvor han blev slået af Erik, der herefter 536 tog magten i Sverige. Vistnok i 1210 giftede kong Erik sig med Valdemars søster Regitze.

Imidlertid var den tyske kong Philip død i 1208. Herved forøgedes Ottos magt skæbnsvangert, så paven i 1212 udråbte stauferen Frederik til kejser. Også den danske konge så sin fordel i at støtte Frederik. Han sluttede dog først venskabspagt med ham i 1214, da Otto havde hjulpet et danskfjendtligt forbund af nordtyske fyrster. Blandt deltagerne i forbundet var markgreven af Brandenburg, Henrik af Schwerin og ærkebisp Valdemar, som fra 1211 på ny sad i Bremen, for anden gang bandsat. I venskabspagten mellem kong Valdemar og Frederik indgik kejserens anerkendelse af alle den danske konges besiddelser i Nordtyskland. Som en reaktion herpå angreb Otto med sine allierede Danmark i 1215, men blev slået tilbage. Han mistede i de følgende år efterhånden sin magt og døde 1218. Året før var en af den danske konges mest halsstarrige fjender, ærkebisp Valdemar, omsider knækket og måtte gå i kloster.

I 1214 giftede Valdemar sig med den portugisiske prinsesse Beengjerd, med hvem han fik sønnerne Erik, Abel og Christopher, som alle siden blev konger. Kongens søn med Dagmar, Valdemar, blev i 1218 kronet i Slesvig - af den gamle konge selv, et symbol på kongens forrang over kirken. Dronning Beengjerd døde i 1221 - i barselseng.

Imidlertid var de danske militære og åndelige fremstød i Estland betydelige trods mindre tilbageskridt som opgivelsen af Øsel i 1206. I 1218 var man kommet så vidt, at man forberedte en afgørende indsats: det

store Estlandskorstog med det legendariske Volmarslag ved Lyndanisse den 15. juni 1219. På denne tid havde det danske Østersøimperium nået sin største udstrækning, det omfattede faktisk hele kystlandet fra Holsten til Estland. Men denne vældige magtudfoldelse hvilede, som det skulle vise sig, på et spinkelt grundlag.

En majnat i 1223 blev den gamle og den unge Valdemar under en jagt på Lyø fanget af kongens lensmand Henrik af Schwerin. Henrik forsøgte samme efterår at afsætte fangerne til kejser Frederik for en pæn sum, hvilket dog blev forhindret, muligvis af paven. Et forslag til forlig, hvorved Danmark skulle blive et tysk len, forkastedes i 1224 af de danske stormænd. Derefter greb Albert af Orlamünde til våben, men blev besejret og fanget i slaget ved Møln januar 1225. Da faldt de fleste af Valdemars nordtyske lensmænd fra. Efter et forlig fra 537-538 november 1225, der som det væsentligste indebar afståelsen af næsten alle de nordtyske besiddelser, blev kongen endelig frigivet i december 1225. Den unge Valdemar blev først løsladt i foråret 1226, og om sommeren blev kongen af paven løst fra den ed til grev Henrik, hvorved han bl.a. havde svoret at afstå fra hævn. Han gik straks i gang med at vinde de frafaldne områder tilbage, og allerede i 1226 fik han tilbageerobret Ditmarsken og besejret sine fjender i en træfning ved Rendsborg. I løbet af efteråret genvandt han næsten hele Nordalbingien, og i 1227 gik han med en stor hær over Ejderen, hvor han modtog støtte fra sin søstersøn welferen Otto af Lüneborg. Men også Valdemars fjender havde nu fået samlet deres styrker, og slaget ved Bornhøved den 22. juli 1227 blev et katastrofalt dansk nederlag, hvorfra Valdemar selv, hårdt såret, undkom ved en ukendt tysk ridders hjælp. Herefter opgav kongen at generobre de tabte nordtyske områder og sluttede i løbet af de følgende år efterhånden fred med sine fjender. I 1230 indgik han forlig med Schwerin, hvor grev Henrik var død i 1228. De tre yngste kongesønner, der var indtrådt som gidsler for deres far og ældre bror, kunne så vende tilbage til Danmark kun mod Lübeck fortsatte Valdemar - forgæves - en aggressiv politik.

I Den Finske Bugt var Danmarks stilling nok svækket, men efter en ihærdig indsats lykkedes det at bevare Estland under dansk overherredømme ved Stensbyforliget med Den Tyske Orden i 1238.

Efter den unge Valdemars død 1231 blev Erik kronet som med-konge, mens der ved forleninger sørgedes for de yngre sønner - og et par ældre, der var født uden for ægteskab - en politik, som efter Valdemars død 1241 blev skæbnesvanger, da der hurtigt udbrød tronstridigheder mellem Erik og Abel.

Valdemars indenrigspolitik var i hele hans regeringstid præget af administrative og juridiske fornyelser, der styrkede kongemagten. De mest imponerende vidnesbyrd om denne indsats, Kong Valdemars Jordebog og Jyske Lov, stammer fra hans senere år.

Personliste

Her meddeles historiske oplysninger, som er relevante for *Valdemar Seier*, om de vigtigere personer. De personer, der ikke er medtaget i 539 listen, falder i to grupper: for det første repræsentanterne for almuen, der ikke er bevidnet i historien, og for det andet standspersonerne, der er historiske, bortset fra enkelte, der kun kendes fra folkeviserne. Listen er ordnet alfabetisk efter fornavn; navnebrødre anføres i kronologisk orden. I parentes er angivet de afvigende navneformer, hvorunder personerne må søges i moderne opslagsværker som *Dansk Biografisk Leksikon*. Forkortelsen ANR betegner Abrahamson, Nyerup og Rahbek: *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen*, 1812-14; efter henvisningerne til ANR angives visernes nummer i *Danmarks gamle Folkeviser (DgF)*.

Efter personlisten bringes en stamtavle over den danske kongeslægt, for så vidt som den er relevant for *Valdemar Seier*.

Abel: dansk konge (ca. 1218-1252). Han stod bag drabet på sin bror Erik og blev konge efter ham i 1250.

Absalon: ærkebiskop af Lund, biskop af Roskilde (ca. 1128-1201). Han fik afgørende indflydelse på opbygningen af den danske kirke og kongemagt. Saxos værk er blevet til på Absalons bestilling.

Absalon Bælg: søn af Esbern Snare, død 1232. Han er kun kendt fra en arvesag med Sorø Kloster.

Adolph III: greve af Holsten, regerede 1164-1203, hvor han afstod Holsten til Valdemar II. Død 1225 på sit stamsæde Schauenburg.

Adolph IV: greve af Holsten, søn af Adolph III. Han generobrede Holsten efter Valdemar II's tilfangetagelse, men sluttede 1229 venskabsforbund med ham. Han blev munk 1239 og døde 1261.

Albert: markgreve af Brandenburg, regerede 1205-1220. Han deltog i forbundet mod Valdemar II 1214-15. Efter hans død delte sønnerne Otto og Johan hans besiddelser, og hans datter Mechtilde blev gift med Otto af Lüneburg.

Albert: greve af Orlamünde (ca. 1182-1245). Han fik 1202 Nordalbingien som len af Valdemar II og støttede kongen til sin tilfangetagelse i 1225. Efter frigivelsen fik han len på Als. I 1211 giftede han sig med Hedvig, men døde barnløs.

Alcimus: jødisk ypperstepræst ca. 160 f.Kr. Han brød sin ed til jøderne og døde under store lidelser (omtalt i en af Det gamle Testaments apokryfiske bøger, 1. Makkabæerbog 7,8-18 og 9,54-56).

Anders: lokal sjællandsk helgen, knyttet til Slagelse. Legendens fortæller, at han på et 9 dage gammelt fælled omkring vældige områder, som derfor skænkede Slagelse by af Valdemar II. Endvidere skulle han mirakuløst være transporteret fra Joppe (Jaffa) til Hvilehøj ved Slagelse. Han døde ca. 1205.

Andreas: kammermester, egl. camerarius, skatmester. Død 1223.

Andreas (Anders) Sunesøn: ærkebisp af Lund (ca. 1167-1228). Han deltog i 540 Valdemar II's korstog i Den Finske Bugt. Han har skrevet to store digte, Hexaëmeron og det nu tabte Om de syv sakramenter, ligesom nogle hymner til jomfru Maria har været tillagt ham. Hans juridiske forfatterskab omfatter en parafrase (latinsk gengivelse) af Skånske Lov og måske nogle tillæg til denne lov.

Antiochus: syrisk konge 163-161 f.Kr., som brød sin ed til jøderne og kort efter dræbtes (jf. en af Det gamle Testaments apokryfiske bøger, 1. Makkabæerbog 6,61-7,4).

Antonius: (300-tallet) helgen, der levede som eneboer, og hvis voldsomme fristelser er legendariske.

Arnfred: en opdigtet person.

Arnold blænder (Thorvaldsson): opholdt sig hos Absalon 1167-71 og genfortalte det islandske sagnstof

Asker Ryg (Asser Rig): sjællandsk stormand, død ca. 1150. Han var far til Esbern Snare og Absalon.

Astrad Fracke: først kendt fra 1225, drost i 1230'erne.

Audacia: gift med Henrik af Schwerin, vistnok død i 1219.

Augustin: (353-430) har haft grundlæggende betydning for den kristne kirke og dens lære.

Axel: en dansk gengivelse af det bibelske navn Absalon.

Balduin: greve af Flandern, død 1205, berømt korsfarer.

Beatrix: se kejser Otto.

Beengjerd (Berengaria): dronning af Danmark 1214-1221, datter af Sanctius (Sancho) I af Portugal, søster til grev Ferdinand af Flandern. Hendes karakter kendes kun fra folkeviserne.

Bernhard af Clairvaux: (1091-1153) reformerede cistercienserordenen og fremholdt fattigdom og afholdenhed som vejen til den mystiske forening med Gud.

Bernhard: hertug af Sachsen 1180-1212, støttede bisp Valdemar mod den danske konge. Hans hustru Jutta var vistnok ligesom bispens uægte barn af Knud Magnussøn.

Bjørn Mundskjænk: nævnes i dokumenter fra 1202 til 1225.

Broder Gamling: er som Svend Starke kun kendt for tvekampen 1215.

Buris: se Kirstine.

Carl af Rise: kendes kun fra to folkeviser, ANR nr. 70 og 190 (DgF nr. 135 og 431). Identifikationen af Rise med Karise skyldes Peder Syv.

Claus (Niels, Nicolaus): greve af Halland, uægte søn af Valdemar II. Han blev gift med Ida (Oda) af Schwerin vistnok 1217 og døde 1218.

Conrad: bisp af Hildesheim 1221-1246. Han optræder som kejser Frederiks forhandler fra 1223.

Dagmar: dronning af Danmark 1205-1212, datter af Primislaus (Ottokar I Přemysl) af Bøhmen og hans forskudte hustru Adela af Meissen. Hendes karakter kendes kun fra folkeviserne.

Dan: dansk sagnkonge, den sejrige stamfader til danerne.

David: israelitisk konge ca. 1000 f.Kr. Det fortælles 1. Sam. 16, at profeten Samuel salvede ham til konge, hvorefter han trådte i kong Sauls tjeneste.

541

Ebbe Sunesøn af Knardrup: sjællandsk stormand. Han var svigerfar til kong Sverker og leder af dennes danske hjælpetropper i slaget ved Lena 1208, hvor Ebbe faldt.

Erik: konge af Sverige fra 1208, hvor han besejrede Sverker, til sin død 1216. Han giftede sig, vistnok 1210, med Regitze.

Erik IV Plovpenning: konge af Danmark 1241-1250, født 1216.

Esbem Snare: sjællandsk stormand (ca. 1127-1204). Absalons ældre bror og nære medarbejder.

Ferdinand: søn af Sanctius (Sancho) I af Portugal, greve af Flandern 1212, Beengjerds bror. Han blev fanget af den franske kong Philip ved Bouvines 1214.

Frederik II: tysk kejser (1194-1250). Fra 1210 bekæmpede han Otto; han stadfæstede 1214 Valdemar II's besiddelser i Nordtyskland, men søgte 1223 at få kongen i sin magt.

Gunner: bisp af Viborg (ca. 1152-1251). Han blev munk 1208, abbed i Øm 1216 og biskop 1222. Han har haft væsentlig del i udarbejdelsen af Jyske Lov.

Gunzelin: greve af Schwerin, regerede fra 1194 til sin død i 1221, fra ca. 1200 sammen med sin yngre bror Henrik.

Hagbarth og Signe: legendariske ulykkelige elskende, hvis historie fortælles hos Saxo og i folkevisen ANR nr. 111 (DgF nr. 20).

Harald Hildetand: dansk sagnkonge fra den hedenske tid.

Helene: datter af den svenske jarl Guttorm, gift med Esbern Snare. Hun fødte i 1205 Valdemar II sønnen Knud, men er siden vistnok flyttet til Sverige, hvor hun er begravet.

Henrik Løve: hertug af Bayern og Sachsen (1129-1195), foretog store erobringer i det hedenske Venden, men mistede siden en del af sin magt.

Henrik Borvin: vendisk fyrste, fra 1187 under dansk overherredømme, indtil han faldt fra 1223. Han døde 1227.

Henrik: greve af Schwerin. Han regerede fra ca. 1200 sammen med sin bror Gunzelin og efter dennes død 1221 alene til sin død 1228. Hans regeringstid er præget af kampen mod det danske overherredømme.

Henrik Harpestræng: læge og kannik i Roskilde, død 1244. Flere medicinske værker, både på dansk og latin, tillægges ham.

Hermand Balke: leder af Den Tyske Ordens fremstød i Estland fra 1230 til sin død i 1239.

Herodes og Pilatus: hhv. den ene af de jødiske landsfyrster og den romerske statholder. De var fjender, men blev iflg. Lk. 23,12 venner i anledning af dødsdommen over Jesus.

Honorius III: pave 1216-1227, støttede Valdemar II.

Ib Urne: er næppe en historisk person.

Ida (Oda) af Schwerin: Gunzelins datter, ikke hans søster. Hun blev ca. 1217 gift med grev Claus og fødte ham en søn, men døde allerede 1218.

Inge og Ingefrid: Asker Rygs hustru og datter, borede Svend Grathes flåde i sænk og hjalp derved Valdemar I.

Innocenz III: pave 1198-1216, støttede Valdemar II og Andreas Sunesøn.

542

Jacob Sunesøn af Mone: (død 1246) optræder i samtiden som Danmarks mægtigste mand.

Jeremias: gammeltestamentlig profet, ca. 600 f.Kr. Han spåede især magthaverne ulykke - og fik ret.

Job: hovedpersonen i Jobs Bog i Det gamle Testamente. Trods sin retfærdighed gennemgik han alskens ulykker og blev bl.a. spedalsk (Job 2,7 f.).

Johan Marskalk: søn af Esbern Snare, marsk, død 1213.

Johan Ganz: tysk lensmand, vistnok af grev Albert. Hans slot Graaboe (Grabow) blev ødelagt af greverne af Schwerin i 1208.

Johan af Brandenburg: se Albert af Brandenburg.

Justinus: latinsk historieskriver fra 2. årh. e.Kr., hvis værk er et af Saxos forbilleder.

Jutta: se Bernhard af Sachsen.

Kirstine og Buris: optræder som ulykkelige elskende i en folkevise, ANR nr. 62 (DgF nr. 126). De er begge historiske personer fra Valdemar I's tid, men kærlighedsforholdet er uhistorisk.

Kirstine af Rise: er kun kendt fra to folkeviser, ANR nr. 70 og 190 (DgF nr. 135 og 431).

Knud I den Store: konge af Danmark og England (ca. 1000-1035).

Knud II den Hellige: konge af Danmark (ca. 1040-1086), officielt udråbt til helgen 1101.

Knud Lavard: hertug af Sønderjylland (ca. 1096-1131). Han dræbtes af sin fætter Magnus, som var far til Knud III. Hans søn, Valdemar I, fik ham anerkendt som helgen 1169.

Knud III Magnussen: hyldet som konge af jyderne 1146, kæmpede mod Svend Grathe og i nogen tid mod Valdemar I. Ved »blodgildet« i Roskilde 1157 dræbtes han af Svend.

Knud VI: dansk konge 1182-1202, søn af Valdemar I. Han døde barnløs.

Kuliemanden: se Thord.

Ladislaus: hertug i Pommern, fra 1205 vistnok Valdemar II's lensmand.

Leofdagus: biskop i Ribe ca. 945. Han dyrkedes i Ribe som martyr, men blev aldrig kanoniseret.

Margaretha af Bøhmen: se Dagmar.

Mechtilde af Brandenburg: se Albert af Brandenburg.

Mistwin: polsk fyrste, der 1210 anerkendte Valdemars overhøjhed.

Nebucadneser: konge af Babylon ca. 600 f.Kr. I Dan. 4 berettes ganske uhistorisk, at kongen levede ensom og som et vildt dyr, Guds straf for hans storhedsvanvid.

Nicolaus (Niels): helgen, død 1180, begravet i St. Clemens Kirke i Århus. Valdemar II beslaglagde offergaverne til ham.

Niels: konge af Danmark, dræbtes 1134 i Slesvig af borgere fra byens gilde, som ville hævne deres beskytter Knud Lavard, hvis morder var Niels' søn.

Olaf Hvitaskjald (Thordarson): (ca. 1210-1259). Han opholdt sig 1240-41 i Danmark. Af hans værker er en grammatisk afhandling og enkelte brudstykker af digte bevaret.

543

Otto: tysk kejser (1174-1218), søn af Henrik Løve. Efter sin fjende kong Philips død giftede han sig med dennes datter Beatrix, som døde kort efter.

Otto af Lüneborg: (1204-1252) sønnesøn af Henrik Løve. 1218 arvede han Lüneborg og Braunschweig efter kejser Otto. Han støttede sin morbror Valdemar II efter 1223, men blev 1235 kejser Frederiks lensmand. Ca. 1230 giftede han sig med Mechtilde af Brandenburg.

Otto af Brandenburg: se Albert af Brandenburg.

Peder Sunesøn: (1161-1214) biskop af Roskilde, Valdemar II's nære medarbejder.

Pelagius: biskop af Alba. Han ledede 1219-21 et korstog til Ægypten, som Henrik af Schwerin deltog i.

Petrus Lombardus: (1100-tallet) skrev en højt anset teologisk lærebog, kaldet Sentensernes 4 Bøger.

Philip af Schwaben: tysk konge 1198-1208. Han kæmpede heldigt mod Otto, men blev myrdet inden den endelige sejr. Noget direkte angreb på Danmark har han ikke foretaget, men han støttede bisp Valdemar.

Philip II August: konge af Frankrig 1180-1223. I 1214 besejrede han ved Bouvines kejser Otto og grev Ferdinand. Han giftede sig i 1193 med Valdemar II's søster Ingeborg, som han dog forskød - trods pavens bandlysning.

Pilatus: se Herodes.

Regitze (Richiza): Valdemar II's søster, dronning af Sverige fra 1210, hvor hun blev gift med kong Erik. Hun døde i 1220 i Danmark.

Richard de St. Victore: fransk mystiker, død ca. 1173.

Rigmor: kendes kun fra en folkeviser, ANR nr. 190 (DgF nr. 431), hvor hendes far ikke er navngivet.

Rolf Krake: dansk sagnkonge. Han fremstilles som idealet af en heltokonge, omgivet af tapre, tro kæmper, bl.a. Hjalte og Viggo.

Salomon: israelitisk konge, død 926 f.Kr., kendt såvel for sin visdom som for sine mange koner (f.eks. 1. Kong. 10,1-13 og 11,1-4).

Samuel: israelitisk profet, der ved flere lejligheder truede kong Saul med Herrens straf (f.eks. 1. Sam. 13,13f. og 15,10-29).

Saul: israelitisk konge, ca. 1000 f.Kr. Han døde ulykkelig og forladt af Gud som straf for sin ulydighed mod Herrens bud; bl.a. brød han sin ed (1. Sam. 19).

Saxo: forfatter af den danske middelalders største historie værk, *Gesta Danorum* (Danernes bedrifter). Han arbejdede for Absalon; i øvrigt ved vi intet sikkert om hans liv. Hædersnavnet Grammaticus stammer tidligst fra omkring 1350.

Signe: se Hagbarth.

Simej: fornem israelit, der brød sin ed til Salomon og af den grund blev henrettet (1. Kong. 2,36-46).

Skjalm Hvide: sjællandsk stormand, død ca. 1113. Han blev stamfader til Hvideslægten. Hans lig førtes af Absalon til Sorø.

Skjold: dansk sagnkonge, stamfader til kongeslægten skjoldungerne.
544

Sophia: dronning af Danmark (ca. 1141-1198). Hun var halvsøster til Knud Magnussøn og blev gift med Valdemar I.

Stephan af St. Genoveva: (1135-1203) abbed ved St. Genoveva i Paris, biskop af Tournai 1192, forfatter til juridiske og teologiske værker. Han var ven med flere danske gejstlige.

Strange Ebbesøn: er kun kendt fra to folkeviser, ANR nr. 67 og 68 (DgF nr. 132 og 133).

Suno (Sune) *Ebbesøn*: sjællandsk stormand af Hvideslægten, død 1186. Han støttede Valdemar I og siden Knud VI og er far til Andreas, Peder og deres brødre.

Sune Folkesøn: svensk stormand, død i 1240'erne. Han var gift med kong Sverkers datter. Bortførelsen kendes kun fra folkeviser, bl.a. ANR nr. 87 (DgF nr. 138).

Svend III Grathe: dansk konge 1146-1157. Han kæmpede hele sin regeringstid med Knud Magnussøn om magten, fra 1154 var også Valdemar I hans fjende. Svend døde ved slaget på Grathe Hede.

Svend Aagesen (Aggesøn): hirdmand hos Valdemar I og Knud VI. Han er forfatter til en latinsk udgave af Vederloven og til en kort Danmarkshistorie.

Svend Starke: se Broder Gamling.

Sverker: svensk konge 1196-1208. Fra 1206 kæmpede han mod Erik, 1208 tabte han slaget ved Lena, og 1210 faldt han ved Gestilren.

Theodorik: biskop i Estland fra 1210 til sin død ved Lyndanisse 1219.

Thord Knudsøn Bonde eller *Kullemanden*: er ikke nogen historisk person, men nævnes hos Huitfeldt og

Suhm.

Thorgeir Danaskjald: islandsk skjald, der opholdt sig ved Valdemar II's hof og deraf fik tilnavnet Danaskjald.

Tucho (Toke): søn af Skjalm Hvide, Sorø klostres egentlige grundlægger, død ca. 1145.

Valdemar I den Store: (1131-1182) konge af Danmark efter slaget på Grathe Hede 1157. I samarbejde med Hvideslægten, især Absalon, skaffede han landet fred indadtil og udadtil og styrkede kongemagten betragteligt.

Valdemar: biskop af Slesvig, ærkebiskop af Bremen (1158-1236), søn af Knud Magnussøn. Hans mor er ukendt. Fra ca. 1190 blev hans liv præget af kampe mod hertug, senere kong Valdemar, kun afbrudt af fængselsopholdet i Søborg 1192-1206. Efter 1224, hvor han forgæves søgte at udnytte kongens fangenskab, faldt han dog til ro i klosteret Loccum.

Valdemar II Seier: (1170-1241) konge af Danmark fra 1202. Tilnavnet Sejr stammer først fra det 16. århundrede. Se i øvrigt den historiske oversigt ovenfor s. 535ff.

Valdemar III den Unge: (1209-1231) hyldet som konge 1214-15 og kronet 1218. Han blev fanget sammen med sin far 1223 og døde under en jagt 1231.

Valerius Maximus: latinsk historieskriver (1. årh. e.Kr.). Han har været Saxos vigtigste stilistiske forbillede.

Westhard: semigallisk leder. Han kæmpede 1204-07 sammen med Sværdridderne, men bekæmpede dernæst de kristne til 1225. Det er uhistorisk, at 545 han og Kyriawan, som var en estisk høvding, skulle have været esternes

anførere i 1219. *Vetteman* (Vedeman): dansk søkriger, som under kampen mellem Svend,

Knud og Valdemar og i Valdemar I's regeringstid kæmpede mod venderne. *Vilhelm*: (ca. 1127-1203) helgen og abbed. Vilhelm kom fra sin fødeby Paris

til Danmark som abbed for Eskilsø kloster, der flyttedes til Æbelholt. Han

blev kanoniseret 1224. *Zedechias*: israelitisk konge ca. 600 f.Kr., hvis skæbne, at se sine sønner blive dræbt og selv at blive blindet, beskrives 2. Kong. 25,1-7 og Jer. 52,1-11.

At dette var straffen for mened, fremhæves Ez. 17,15-19.